

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук,
професора Ягупова Василя Васильовича
на дисертацію Малярчук Тамари Юріївни
«Розвиток самоосвітньої компетентності офіцерів Збройних сил України
засобами комп'ютерних технологій»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційної роботи

Сучасний етап розвитку вищої освіти пов'язаний з переходом до нової освітньої парадигми, спрямованої на створення цілісної системи безперервної освіти в умовах інформаційного суспільства, яке характеризується прискореним процесом морального і фактичного знецінення та старіння загальних, професійних і фахових знань і умінь фахівців. Особливо це стосується офіцерів Збройних сил України, які в умовах інтеграції України в НАТО, мають постійно відображати виклики інформаційного суспільства.

Удосконалення системи підвищення рівня кваліфікації спеціалістів, доведення її до рівня міжнародних стандартів висуває нові вимоги до педагогічної науки та практики професійної діяльності офіцерів Збройних сил України, які сформульовані у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти України, Національній програмі інформатизації, Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні, Указі Президента України № 928/2000 та наказах Міністра оборони України № 4 від 09.01.2020 р. «Про затвердження Положення про особливості організації освітньої діяльності у ВВНЗ Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах ЗВО», № 767 від 16.11.2012 р. «Про напрями та завдання щодо удосконалення мовної підготовки у Збройних силах України»), наказі Міністра освіти і науки України № 466 від 25.04.2013 р. («Про затвердження Положення про дистанційне навчання»).

Актуальність теми дисертації зумовлена необхідністю розв'язання низки суперечностей між: динамічним використанням комп'ютерних

технологій в освіті та традиційними підходами до професійної підготовки офіцерів; необхідністю впровадження ІКТ в індивідуальну підготовку офіцерів і наявними організаційно-педагогічними умовами і ресурсним її забезпеченням; доцільністю застосування ІКТ у військово-професійній діяльності офіцерів і недостатньою їх готовністю до її використання ІКТ для розвитку самоосвітньої компетентності.

Зважаючи на вищезазначене, дисертація Малярчук Тамари Юріївни є актуальною, своєчасною та перспективною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Важливо відзначити, що дисертація виконана в межах НДР «Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти» кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка (державний реєстраційний номер 0110U002274). Це підтверджує теоретичну та практичну значущість роботи.

Аналіз основного змісту дисертації

Актуальність досліджуваної проблеми, теоретичні засади одержали в дисертації належне обґрунтування, аргументацію та конкретизацію; чітко та коректно сформульовані мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження; переконливо показана наукова новизна, практичне значення результатів дослідження.

Обґрунтуванню наукових положень дисертації сприяли грамотно обрані методи наукового дослідження, а саме: теоретичних: аналіз філософської, соціологічної, психолого-педагогічної літератури та передового педагогічного досвіду, систематизація та логічне узагальнення – для теоретичного обґрунтування структури самоосвітньої компетентності офіцерів засобами комп'ютерних технологій; класифікація – з метою визначення критеріїв, показників і рівнів оцінювання сформованості самоосвітньої компетентності офіцерів засобами комп'ютерних технологій; емпіричних: анкетування, педагогічний експеримент – для визначення ефективності моделі розвитку самоосвітньої компетентності офіцерів ЗСУ засобами комп'ютерних

технологій; моделювання – з метою розроблення та наукового обґрунтування моделі розвитку самоосвітньої компетентності офіцерів засобами комп'ютерних технологій; статистичних – методи математичної статистики, для кількісної та якісної обробки емпіричних даних.

Спираючись на них, дисертантка вирішила поставлені завдання і сформулювала висновки за результатами дослідження, які повною мірою відповідають його завданням.

Достовірність та обґрунтованість основних наукових положень дисертаційної роботи Т.Ю. Малярчук підтверджується їх апробацією на 15 науково-практичних конференціях, публікаціями у наукових фахових виданнях (5 публікацій), за кордоном (8 публікацій) тощо. Загалом основні результати дослідження відображено в 28 друківаних працях.

У цілому аналіз тексту дисертації, автореферату та змісту публікацій є переконливим свідченням наукової достовірності результатів проведеного дослідження.

Тема дослідження цілком відповідає паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Основні положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, їх новизна

Оцінюючи кваліфікаційну наукову працю Т.Ю. Малярчук за параметрами новизни, відзначаємо значний науковий вклад, який підтверджується тим, що нею *уперше* теоретично обґрунтовано та розроблено модель розвитку самоосвітньої компетентності офіцерів, яка включає методологічно-цільовий, змістовий, технологічний і діагностико-результативний блоки та поетапну методику її реалізації засобами комп'ютерних технологій (підготовчий, організаційно-діяльнісний та діагностичний етапи); проаналізовано сутність та взаємодію базових понять «самоосвітня компетентність офіцерів ЗСУ» та «розвиток самоосвітньої компетентності офіцерів засобами комп'ютерних технологій»; обґрунтовано структурні компоненти самоосвітньої компетентності офіцерів: мотиваційний, організаційний, процесуально-

інформаційний, особистісний, контрольно-рефлексивний; визначено критерії діагностування (ціннісно-мотиваційний, організаційно-процесуальний, когнітивно-технічний, інформаційно-діяльнісний, контрольно-оцінний) та їх показники, а також охарактеризовано рівні самоосвітньої компетентності офіцерів – високий, середній, низький;

Дисертанткою *уточнено* зміст, форми й методи розвитку самоосвітньої компетентності офіцерів засобами комп'ютерних технологій;

У дослідженні *подальшого розвитку* набули теоретичні положення щодо сутності феномену самоосвітня компетентність, її ролі та розвитку у професійній та повсякденній діяльності офіцерів.

Розроблені наукові положення ґрунтуються як на теоретичних здобутках дисертантки, так і на ретельному аналізі джерельної бази, яка складається з 235 найменувань, з них 64 – іноземною мовою

У *вступі* дисертації обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження, проаналізовано ступінь вивчення досліджуваної проблеми; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, концепцію, теоретико-методологічні засади, методи дослідження; сформульовано наукову новизну одержаних результатів та їх практичне значення; наведено дані про апробацію та впровадження результатів роботи.

Аналіз дисертації засвідчив, що вихідні положення дослідження чітко викладені в авторській концепції, обґрунтованій на правильно визначених методологічних підходах. При цьому всі компоненти наукового апарату (об'єкт, предмет, мета, завдання, гіпотеза) повністю корелюють між собою.

У *першому розділі* дисертації представлено результати теоретичного аналізу проблеми дослідження; здійснено аналіз базових понять дослідження; обґрунтовано теоретичні основи розвитку самоосвітньої компетентності офіцерів засобами комп'ютерних технологій.

Вважаємо, що дисертантка на основі науково-педагогічного аналізу вдало сформулювала визначення поняття «розвиток самоосвітньої компетентності офіцерів ЗСУ засобами комп'ютерних технологій» як цілеспрямованого

процесу кількісних та якісних змін у мотиваційній, пізнавальній сфері, поведінці офіцера та професійній діяльності, який спрямований на формування та вдосконалення знань, умінь і навичок самоорганізації, самоконтролю, самоуправління та рефлексії в межах індивідуальної та самостійної підготовки в ЗС України за допомогою програмних продуктів навчального призначення, автоматизованих систем управління освітнім процесом, засобів дистанційного навчання (с.85).

Результати вивчення проблеми розвитку самоосвітньої компетентності у зарубіжній і вітчизняній літературі дозволили визначити поняття «комп'ютерні технології» в межах дослідження як сукупності технологічних інструментів і ресурсів, які використовуються для розвитку вмінь і навичок самоосвітньої діяльності. Дисертанткою було охарактеризовано види комп'ютерних технологій: веб-технології першого, другого та третього покоління. Визначено поняття електронне навчання, дистанційне навчання та мобільне навчання, їх відмінності та доведено взаємозв'язок як форм організації освітнього процесу із застосування комп'ютерних технологій.

Т.Ю.Малярчук обґрунтовує та бере за основу розв'язання проблеми провідні методологічні підходи, реалізація яких забезпечує розвиток самоосвітньої компетентності офіцерів засобами комп'ютерних технологій, а саме: системного; андрагогічного; діяльнісного; суб'єктно-орієнтованого (реалізація якого дає можливість створити та організувати самоосвітній процес з урахуванням особистих компетенцій, рівня набутого досвіду, психологічних особливостями та потреб); технологічного (передбачає комп'ютеризоване управління освітнім процесом); компетентнісного (п.1.2.).

У *другому розділі* на високому науковому рівні представлено змістову структуру самоосвітньої компетентності офіцерів; охарактеризовано критерії, показники оцінювання і рівні її сформованості; розроблено авторську модель реалізації визначеного процесу.

Одним із наукових результатів роботи стало з'ясування дисертанткою суті та структури самоосвітньої компетентності офіцерів, що включає в себе

мотиваційний, організаційний, процесуально-інформаційний, контрольно-рефлексивний, особистісний компоненти. При цьому дисертант виокремлює професійні вміння і навички, які б відображали рівень сформованості самоосвітньої компетентності.

Відповідно до структури самоосвітньої компетентності офіцерів представляють науковий інтерес визначені критерії оцінювання: ціннісно-мотиваційний; організаційно-процесуальний; інформаційно-діяльнісний; контрольно-оцінний; когнітивно-технічний. Дисертанткою було охарактеризовано три рівні розвиненості самоосвітньої компетентності офіцерів засобами комп'ютерних технологій: високий, середній, низький.

Заслугує позитивної оцінки розроблена та теоретично обґрунтована авторська модель розвитку самоосвітньої компетентності ЗСУ засобами комп'ютерних технологій. Модель містить чотири блоки: методологічно-цільовий (мета, завдання, підходи, мотиваційно-ціннісні орієнтації офіцера); змістовий (види освіти, нормативна база, зміст освіти); організаційно-технологічний (форми організації освітнього процесу, методи навчання, засоби комп'ютерних технологій); діагностично-результативний (компоненти самоосвітньої компетентності офіцерів, критерії оцінювання та рівні її сформованості, результат).

У *третьому розділі* дисертації Т.Ю.Малярчук представляє експериментальне підтвердження ефективності запропонованої моделі розвитку самоосвітньої компетентності офіцерів Збройних сил України засобами комп'ютерних технологій. Дисертанткою представлено особливості організації експериментальної роботи та обґрунтовано методику розвитку самоосвітньої компетентності офіцерів Збройних сил України засобами комп'ютерних технологій.

Експериментальною базою дослідження стали Житомирський військовий інститут імені С.П. Корольова, Військовий інститут телекомунікації та інформатизації імені героїв Крут, кафедра військової підготовки Національного авіаційного університету, кафедра військової підготовки Національного

технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», військові частини А1789, А0563, А1476. На різних етапах дослідження експериментальною роботою було охоплено 299 офіцерів. Слід констатувати, що експериментальну частину виконано на належному організаційному та науковому рівнях. Позитивні результати дослідження є свідченням дієвості розробленої моделі. Достовірність отриманих результатів перевірено за допомогою методів математичної обробки даних, зокрема оцінку відмінностей середніх значень двох вибірок визначено за допомогою t-критерію Ст'юдента. Нормальність розподілу кількісних ознак перевірено за допомогою використання критерію Колмогорова-Смирнова. Гіпотезу щодо рівності генеральних дисперсій перевіряли шляхом визначення критерію Фішера.

Практичне значення результатів дисертаційної роботи

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що матеріали дослідження стали основою для оновлення та корекції змісту професійної підготовки та перепідготовки офіцерів Збройних сил України. За результатами дослідження розроблено і впроваджено у практику самостійної і індивідуальної підготовки офіцерів дистанційний навчальний курс «Підготовка до самоосвітньої діяльності засобами комп'ютерних технологій».

Представлений у дисертаційній роботі матеріал може бути використаний в процесі професійної підготовки військовослужбовців, для підготовки науково-методичного забезпечення використання ІКТ, у самоосвітній діяльності особового складу Збройних сил України.

Про дієвість обгрунтованої та розробленої моделі свідчать акти та довідки про впровадження їх в освітній процес 3 закладів вищої освіти та 3 військових частин.

Дискусійні положення та зауваження по змісту дисертації

Поряд з викладеними позитивними характеристиками дисертаційної праці, у порядку дискусії та задля її вдосконалення дозвольте надати такі зауваження та пропозиції:

1. У дослідженні наведена структура самоосвітньої компетентності

офіцерів Збройних сил України, яка включає п'ять компонентів: мотиваційний, організаційний, процесуально-інформаційний, особистісний, контрольно-рефлексивний. Вважаємо, що варто було б ввести суб'єктний компонент, а не особистісний, оскільки суб'єктний компонент характеризує самостійність, відповідальність, саморганізованість офіцера в самоосвітній діяльності.

2. У моделі розвитку самоосвітньої компетентності офіцерів відсутній суб'єктний компонент, тобто модель є без суб'єктною.

3. Дисертантка використовує сучасні методологічні підходи до розвитку самоосвітньої компетентності офіцерів. Але серед них немає двох актуальних і необхідних – контекстної та суб'єктно-діяльнісної.

4. Дисертанткою представлено критерії оцінювання розвиненості самоосвітньої компетентності офіцерів – ціннісно-мотиваційний; організаційно-процесуальний; інформаційно-діяльнісний; контрольно-оцінний; когнітивно-технічний. Але серед них немає змістовного та суб'єктного як результативного.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Слід відзначити структурованість роботи, логічність викладу наукового матеріалу, який подано у вступі, трьох розділах, висновках за розділами та загальних висновках, списку використаних джерел.

Повний обсяг дисертації становить 268 сторінок комп'ютерного тексту, з яких 195 – основний текст. У роботі наведено 10 рисунків (на 10 сторінках), 15 таблиць (на 25 сторінках).

За обсягом, змістом, структурою, повнотою викладу результатів, оформленням вона відповідає встановленим вимогам. Зміст автореферату адекватно відображає основні положення дисертації.

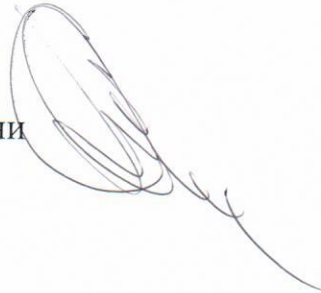
Загальний висновок. На підставі проведеного аналізу доцільно зробити висновок, що дисертація «Розвиток самоосвітньої компетентності офіцерів Збройних сил України засобами комп'ютерних технологій» є самостійним, завершеним теоретико-експериментальним дослідженням, що має наукову новизну і практичну значущість та відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12–14 «Порядку присудження наукови

Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567.

Таким чином, є всі підстави для присудження Малярчук Тамарі Юріївні наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри фізичного виховання,
спеціальної фізичної підготовки і спорту
Національного університету оборони України
імені Івана Черняхівського

В. В. Ягупов

